

#Θ. 028 / ελληνική τέχνη 188 και 198 αιώνα**10ο μάθημα: Από την ηθογραφική ζωγραφική σε νέους ζωγραφικούς τρόπους**

Μετά την παρουσίαση του καλλιτεχνικού κλίματος στο Μόναχο κατά το δευτερο μισό του 19ου αιώνα, θα εξετάσουμε το έργο των κύριων καλλιτεχνικών προσωπικοτήτων της ελληνικής εκδοχής της σχολής του Μονάχου. Ο Νικηφόρος Λύτρας, ο Νικόλαος Γύζης και ο Κωνσταντίνος Βολανάκης, καλλιτέχνες με κοινές αφετηρίες αλλά διαφορετική εξέλιξη θα μας απασχολήσουν στο συγκεκριμένο μάθημα. Με γνώμονα το έργο των τριών αυτών ζωγράφων έμφαση θα δοθεί όχι στη βιογραφία των δημιουργικών υποκειμένων, αλλά στην καλλιτεχνική τους διαμόρφωση, στις επιλογές της θεματογραφίας και των ζωγραφικών τους μέσων, και κυρίως την υποδοχή τους και προσαρμογή τους ή μη στον ορίζοντα υποδοχής της ελληνικής αστικής κοινωνίας.

καλλιτέχνες

- **Νικηφόρος Λύτρας** (Πύργος Τήνου 1832 – Αθήνα 1904)
- **Νικόλαος Γύζης** (Σκλαβοχώρι Τήνου 1842 - Μόναχο 1901)
- **Κωνσταντίνος Βολανάκης** (Ηράκλειο 1837 - Πειραιάς 1907)

ενδεικτική βιβλιογραφία**Γενικά εγχειρίδια**

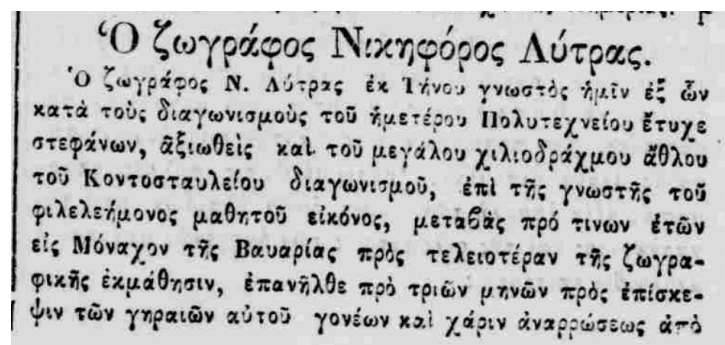
- ♦ Γιοφύλλης, Φ. (1962). *Ιστορία της νεοελληνικής τέχνης: (ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτηριστικής, αρχιτεκτονικής και διακοσμητικής) : 1821-1941*. Αθήνα: Το Ελληνικό Βιβλίο.
- ♦ Κωτίδης, Α. (1995). *Ζωγραφική 19ου αιώνα*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- ♦ Λυδάκης, Σ. (1988). *Οι Έλληνες ζωγράφοι. Αθήνα: Μέλισσα.τ. 3. Η ιστορία της νεοελληνικής ζωγραφικής (16ος-20ος αιώνας)*.
- ♦ Σπητέρης, Τ. Π. (1979). *Τρεις αιώνες νεοελληνικής τέχνης, 1660-1967*. [Αθήνα]: Εκδοτ. Οργανισμός Πάπυρος.

Εξειδικευμένα έργα

- Αθανασόγλου, Ν., & Λύτρας, Ν. (1976). *Ο ζωγράφος Νικηφόρος Λύτρας 1832-1904*. Αθήνα: Α. Μητσιάλης.

- Βλάχος, Μ. (2016). *Βολανάκης*. Αθήνα: Peak Publishing.
- Βολανάκης, Κ., Δημοτική Πινακοθήκη Θεσσαλονίκης, & Δημήτρια. (2003). *Κωνσταντίνος, Βολανάκης, 1837- 1907*. Θεσσαλονίκη: Η Πινακοθήκη.
- Γύζης, Ν., Κορομηλάς, Λ. Γ. 1., & Δροσίνης, Γ. (1953). *Επιστολαί του Νικολάου Γύζη*. [Αθήνα]: Εκδόσεις "Εκλογής".
- Διδασκάλου, Κ. (2002). *Νικόλαος Γύζης: ο Τήνιος εθνικός ζωγράφος* : πρακτικά Επιστημονικής Συναντήσεως, Τήνος, 8 Σεπτεμβρίου 2001. Αθήνα: Εταιρεία Τηνιακών Μελετών.
- Εθνική Πινακοθήκη, Μ. Α. Σ., Γύζης, Ν., Λύτρας, Ν., Ιακωβίδης, Γ., & Βολανάκης, Κ. (1973). *Ν. Γύζης, Ν. Λύτρας, Κ. Βολανάκης, Γ. Ιακωβίδης και η εποχή τους*. Αθήνα: Εθνική Πινακοθήκη, Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου.
- Καιροφύλας, Γ., & Λύτρας, Ν. (1989). *Νικηφόρος Λύτρας: ο πατριάρχης της νεοελληνικής ζωγραφικής*. Αθήνα: Φιλιππότης.
- Καιροφύλας, Γ. (1990). *Νικόλαος Γύζης: ο εθνικός ζωγράφος*. Αθήνα: Φιλιππότης.
- Καλλιγιάς, Μ. (1981). *Νικόλαος Γύζης: η ζωή και το έργο του*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Κασιμάτη, Μ. Ζ. (2000). *Αθήνα-Μόναχο: τέχνη και πολιτισμός στη νέα Ελλάδα*. Αθήνα: Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου.
- Lenman, R. (1997). *Artists and society in Germany, 1850-1914*. New York: Manchester University Press.
- Λυδάκης, Σ. (1997). *Κωνσταντίνος Βολανάκης*. Αθήνα: Αδάμ.
- Μακρυδημήτρης, Α., Λύτρας, Ν., Γύζης, Ν., & Ράλλης, Θ. (1993). *Ο ανατολισμός στη νεοελληνική ζωγραφική του 19ου αιώνα: Νικηφόρος Λύτρας, Νικόλαος Γύζης, Θεόδωρος Ράλλης*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας.
- Μισιρλή, Ν. (1993). *Ελληνική ζωγραφική: 18ος-19ος αιώνας*. Αθήνα: Αδάμ.
- Μισιρλή, Ν. (1995). *Γύζης*. Αθήνα: Αδάμ.
- Μισιρλή, Ν., Λύτρας, Ν., & Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος. (2009). *Λύτρας*. Αθήνα: Εθνική Τράπεζα.
- Montandon, M. (1902). *Gysis* ([Liebhaber-ausg.]). Bielefeld ; Leipzig: Velhagen & Klasing.
- Παπαϊωάννου, Γ., & Γύζης, Ν. (2006). *Νικόλαος Γύζης*. Αθήνα: Μέλισσα, Ελληνικά Γράμματα.
- Παπανικολάου, Μ. (1978). *Έργα των Ελλήνων καλλιτεχνών του 19ου αιώνα στις καλλιτεχνικές εκθέσεις του Μονάχου*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας.
- Τελλόγλειο Ίδρυμα, & Ξανθού, Μ. Γ. (2006). *Ελληνες καλλιτέχνες στην Ακαδημία του Μονάχου τον 19ο και 20ό αιώνα =: Griechische Kunstler in der Munchener Akademie im 19. und 20. Jahrhundert*. Θεσσαλονίκη: Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών.
- Χρήστου, Α., Λύτρας, Ν., & Ίδρυμα Τηνιακού Πολιτισμού. (2005). *Ο Νικηφόρος Λύτρας στο Ίδρυμα Τηνιακού Πολιτισμού*. Αθήνα: Ίδρυμα Τηνιακού Πολιτισμού.
- Χρήστου, Χ. (1981). *Η ελληνική ζωγραφική 1832-1922*. Αθήνα: Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.

Παράλληλα κείμενα

Αλήθεια, 3 Μαρτίου 1867.

διαθέσιμο στην ψηφιακή βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων: https://srv-web1.parliament.gr/display_doc.asp?item=42953&seg=25605

μικρᾶς ἀσθενείας. Ὁ Νικηφόρος Λύτρας, ἀναχωρήσας ἐξ Ἀθηνῶν, ἔφερεν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν πόλιν τοῦ Μονάχου τὸ πτυχίον τοῦ ἰκανωτέρου τῶν τῆς ἡμετέρας καλλιτεχνικῆς σχολῆς μαθητῶν ἐπανερχόμενος δὲ σήμερον εἰς τὴν πατριδα προπεμπόμενος ὑπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς φήμης τοῦ ἀριστοτέχνου καὶ ἐναρίθμιος ὧν ἐν τοῖς ἀλλοδαποῖς καλλιτέχνοις διὰ τὰ διάσπορα αὐτοῦ ὠραία ἔργα, οἷον τὴν γραφὴν τοῦ ἱσοῦ τῆς Πηνελόπης, εὐρισκομένην ἐν Ῥωσίᾳ, τὴν τοῦ ἀτάκτου παιδός, ἐν Βερολίῳ, τὴν ἀπαγγόνισιν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου ἐν Κερκύρα (1) καὶ, τέλος τὴν μυθολογικὴν ἅμα καὶ ἱστορικὴν εἰκόνα τῆς Ἀντιγόνης, παριστάσαν τὴν Ἡρώδα καθ' ἣν στιγμὴν ἀπερχομένη ἐν ἀστρολαμπῇ νυκτὶ ἐπιτυγχάνει τοῦ νεκροῦ τοῦ προσφιλοῦς ἀδελφοῦ αὐτῆς Πολυνεῖκου.

Τὴν εἰκόνα ταύτην, καίτοι ἄσασσι αἱ καλλιτεχνικαὶ τῆς Γερμανίας ἐφημερίδες ἐπευφήμισαν ἀρκούντως, διὲ ἐξετέθη ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ τοῦ Μονάχου Ἐκθέσει (ὡς ἐν τῇ ἐφημερίδι τοῦ Μέλλοντος ὑπ' αὐτοῦ 228 ἀναφέρονται αἱ διάφοροι περὶ αὐτῆς ἐπαινετικαὶ αὐτῶν κρίσεις), παρ' ἡμῖν δυστυχῶς ὀλίγοι ἔλαβον τὸν κόπον νὰ ἴδωσιν ἴσως καὶ νὰ θαυμάσωσιν· οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὴν ὀλίγοι ζήνοι κήπορησαν διὰ τὴν ὀλιγορίαν ἡμῶν, πῶς τὸ ἀριστούργημα τοῦτο νὰ ἐκτεθῆ ἄνευ τοῦ καταλλήλου φωτισμοῦ πρὸς τὴν πρέπουσαν κατάληψιν αὐτοῦ (2). Ἐλπίζομεν ὅμως ἐπὶ ἐν τῇ Παγκοσμίῳ ἐκθέσει τῶν Παρισίων πλειοτέρα θέλει καταβληθῆ φροντίς ἵνα προσφορώτερον τοποθετηθῆ πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας.

Ὁ κ. Νικηφόρος Λύτρας ἄσματος καὶ ἄγνωστος οὕτως εἶπεν ἐν τῇ πατριδι αὐτοῦ διατελών, ἔλαβεν εὐτυχῶς παρὰ τοῦ κ. Καυτανζόγλου τὴν παραγγελίαν τῆς ἀπεικόνισσας τοῦ προσώπου τῆς γυναικὸς αὐτοῦ μητρός. Ἰδόντες κατ' αὐτὰς τὴν εἰκόνα ταύτην, ἐθαυμάσαμεν τὴν γραφίδα τοῦ ἡμετέρου καλλιτέχνου διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐντέλους ἀφομοιώσεως καὶ τὴν κλασικὴν διάθεσιν αὐτῆς. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ὁ κ. Ν. Λύτρας ἀποδεικνύει ἐναργῶς ὅτι ἡ προσωπογραφία δὲν συνίσταται ἀπλῶς εἰς τὴν ἀντιγραφὴν καὶ διαχάρειν σημεῖων καὶ διαγραμμάτων πρὸς ἀπεικόνισιν προσώπου, ἐκτελουμένων μεθ' ὅλης τῆς πιστότητος καὶ ἀκριβείας, ἀλλ' ὀφείλει ὁ προσωπογράφος νὰ παραστήσῃ κυρίως τὸ ἦθος καὶ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀπεικονιζομένου, καὶ οὕτως εἶπεν τὴν ἔκφρασιν τῆς διανοίας καὶ τὴν ἐγγάρειν του βίου αὐτοῦ. Ὅθεν καὶ ὁ πολλὸς περὶ τὴν τέχνην Ραϊνόλδος, συγγράψας περὶ προσωπογραφίας, ἔλεγε πολλάκις ὅτι ἡ ὁμοιότης καὶ ἡ χάρις συνίσταται μᾶλλον εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ γενικοῦ ὕφους καὶ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τῆς φυσιογνωμίας, ἢ εἰς τὴν δουλικὴν ἀντιγραφὴν καὶ μόνον, παρὰστασιν τοῦ προσώπου ἐντεῦθεν καὶ ἡ μεγάλη διαφορά μεταξύ τῆς μηχανικῆς διὰ τῆς φωτογραφίας ἀπεικόνισσας, καὶ τῆς αἰσθητικῆς παραστάσεως τοῦ καλλιτέχνου. Γνωστὸν εἶναι εἰς ποῖαν ἐπὶ τοιούτων ἀρχῶν στη-

ριζομένη ἡ προσωπογραφία ἐφθασεν ἐντέλειαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὥστε οἰωνοσκόποι νὰ μαντεύωσιν ἀπὸ τῶν εἰκόνων τοῦ Ἀπελλοῦ τὰ συμβεβηκότα εἰς τοὺς ἀπεικονιζομένους, καὶ ὡς λέγει ὁ Πλίνιος ἱερός ἐπὶ προσωπογραφίας νοσοῦντος γραφείας παρὰ τοῦ ζωγράφου Ἀριστείδου τοῦ Θηβαίου, νὰ γνωματεύωσι περὶ τοῦ χρόνου πότε ἐμελλε νὰ ἀποθῆν (1). Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῖς νεωτέροις ἡ τέχνη τῆς προσωπογραφίας ἐφθασεν εἰς θαυμασίαν ἐντέλειαν. Οὕτως ἔχομεν τὰς περιωνύμους προσωπογραφίας τῶν ἀριστοτεχνῶν Ραϊμβρανδου, Βανδίου, Τεϊτανοῦ, Λεονάρδου Δαβίνχίου, τοῦ γράψαντος τὴν Μαρίαν Λίζαν σύζυγον τοῦ Γιοκόνδου, ἐκ Φλωρεντίας, (2) καὶ τὴν τοῦ μεγάλου Ραφαήλου, ἀπεικονίσαντος τὸν κόμισσαν τῆς Μαντίας, ἐν τοιαύτῃ φιλοσοφικῇ καλοκαγαθίᾳ, ὥστε ἐκείνη περιπαθέστατα τὸ αἰσθημα τῆς φιλάτης αὐτοῦ συζύγου, ἧτις ἐπιστέλλουσα πρὸς αὐτὸν ἀπαντα, οἱ Οἱμοὶ ἔλεγεν οὐδὲν ἔτερον πρὸς παραμυθίαν μου ἔχω, ἢ τὴν προσωπογραφίαν σου, ἐξ αὐτῆς καὶ μόνης παρηγορούμαι, μετ' αὐτῆς συνδιαλέγομαι, αὐτὴν βλέπουσα νομίζω ὅτι ἀκούω τὴν φωνὴν σου· πρὸς τὸ μειδίωμα αὐτῆς νομίζω ὅτι μέλλεις νὰ ἐμὲ ὁμιλήσῃς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μικρὸς υἱός σου, ἰσάκις αὐτὴν θεωρεῖ, σὲ ἀναγνωρίζει χαίρωντα.

Τοιοῦτον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀληθοῦς προσωπογραφίας, ἧτις δὲν περιορίζεται εἰς μόνον τὴν ἀπλὴν καὶ ζήτην ἀφομοίωσιν τοῦ προσώπου, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἐμπνεύσῃ τρόπον τινα εἰς τὴν εἰκόνα τὸ αἰσθημα καὶ τὸν ἠθικὸν χαρακτήρα, τὴν παράστασιν τοῦ ὅλου βίου τοῦ ἀπεικονιζομένου. Ἡ παρὰ τοῦ κ. Λύτρα ποιηθεῖσα εἰκονογραφία τῆς μητρός τοῦ κ. Καυτανζόγλου ἐν τῇ πρὸ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως γραφικωτάτῃ ἐνδυμασίᾳ, τηρεῖ πληρῶστα ἄπαντας τοὺς περὶ τῆς τέχνης κανόνας, ἀκριθέστατα ἀπεικονίζουσα τοὺς χαρακτῆρας ἀποπνεύσας μεγαλοπρεπῆ τινα καὶ γλυκεῖαν ἔκφρασιν. Ἐπιτυχῆς δὲ ὄντως καὶ ἀληθῆς ὁ χρωματισμὸς τοῦ προσώπου, ὄμοιος δὲ καὶ ζωηροὶ ἐν τῷ γήρατι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς εἰκονιζομένης, ἧτις διὰ τοῦ γληνιαίου μειδιάματος ἀληθῶς ἐμφανίζει τὴν καλοκαγαθίαν, τὸ πωτεῖον τοῦτο χαρακτηριστικὸν τοῦ ἦθους αὐτῆς. Ἐν δὲ τῇ εὐστόχῳ καὶ εὐφροσύνῃ διαθέσει, τῆς γραφικωτάτης καὶ συνήθους τῆς εἰκονιζομένης στολῆς, τῆς πλουσίας ἅμα καὶ σοβαρᾶς μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας παραστάσεως τὰ διάφορα εἶδη τῶν ὑφασμάτων, ἐκπλήττεται ὄντως ὁ θεατῆς· διότι καίτοι τὰ πλεῖστα εἶναι μέλανα, καὶ οὕτως εἶπεν μονόχροα· πλὴν τοῦ ἐρυθροῦ φαιῖου καὶ τῆς ἐκ λευκοῦ κίττου (Κακομίου) κηλοῦς, οὐχ ἦσαν ὁ ἱματισμὸς ἐπιβαίεται διὰ τῆς ἐντέχνου ἀποχρώσεως ποικίλος καὶ διάφορος, διακρινομένης καὶ αὐτῆς τῆς ποιότητος τῶν ὑφασμάτων. Ἡ δὲ γερωνικὴ χεὶρ πλήρης ζωῆς, κρατεῖ τὸ σύνθετος ἐξ ἡλέκτρου κομπολόγιον μετὰ χρυσῶν θυτάνων, καὶ συνάμα τὸ ἀναπόφευκτον Ραϊμβρανδικῶς δὲ διατεθειμένον καὶ ἐκ τῶν ὤλων ἐξολοθισαίνον κίτρινον σάλιον, ὅπερ περιορίζει πῶς τὴν ὄλην εἰκονογραφίαν, συμπληροῦν θαυμασίως τὴν ὀπτικὴν ἀπάτην. Συγχάρομεν λοιπὸν τῷ κυρίῳ

(1) Προσφορώτερον θέσις αὐτῆς, νομίζομεν, ἦθελεν εἶθαι ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Πολυτεχνείου, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς καλλιτεχνικῆς ἱστορίας τῆς ἐν Ἑλλάδι τέχνης.

(2) Ὁ μὴ κατάλληλος φωτισμὸς καταστρέφει πᾶσαν ἀξίαν οἰοῦν ἄποτε καλλιτεχνήματος ὅθεν καὶ ἡ ἀναρμόδιος τοποθέτησις αὐτοῦ παριστᾷ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ὅπερ καὶ ἡ ἀρμονικωτάτη μελωδία ἐν μὴ ἀκουστικῇ καὶ καταλλήλῳ αἰθούσῃ. Διότι ὅν λόγον ἔχουσιν οἱ κανόνες τῆς ἀκουστικῆς πρὸς τὸ ἀρμονικὸν τῆς μελωδίας, τὸν αὐτὸν καὶ οἱ κανόνες τῆς ὀπτικῆς πρὸς τὸν πρέποντα φωτισμὸν παντὸς καλλιτεχνικοῦ ἔργου.

Καυτανζόγλω διὰ τὴν κτῆσιν τοιοῦτου ἀριστουργήματος, παριστῶντος τόσον ἐπιτυχῶς τὴν εἰκόνα τῆς φιλάτης αὐτοῦ μητρός, καὶ αὐτῇ δὲ συγχάρομεν τῇ Ἑλλάδι ἧτις μόλις εἰκόσαετῇ καλλιτεχνικὸν βίον διανύουσα δύναται ὅμως διὰ τοῦτο καὶ μόνου τοῦ ἔργου νὰ παρασταθῇ ἀφόβως καὶ τοι γυμνῇ καὶ πενιχρᾷ, ἐνώπιον τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, λέγουσα μετὰ θάρρους. Καὶ ἐγὼ ἔχω τὸν ζωγράφον μου. (Anche 10 ho il mio pittore).

Παλλιγενεσία, 9 Νοεμβρίου 1870.

διαθέσιμο στην ψηφιακή βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων: https://srv-web1.parliament.gr/display_doc.asp?item=43161&seg=10256

Ἐκθεσις τῶν Ὀλυμπίων.

Καλλιτεχνικά ἔργα.

Πολλοὶ φρονούσιν ὅτι ἡ Ἑλλάς στερομένη πάντων σχεδὸν τῶν χειρῶν, δὲν ὀφείλει πρὸ τῆς πληρώσεως τῶν πολλῶν τῆς ἀναγκῆς νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὰ περιττά, ἢ πρὸς τὰ ἀντικείμενα τῆς πολυτελείας, ὡς συνήθως ἀποκαλοῦσι τὰ καλλιτεχνικά ἔργα. Καὶ αὐτὸς μάλιστα ὁ διευθυντὴς τοῦ πολυτεχνικοῦ σχολείου, ἄτε μηχανικὸς ὢν, καὶ ἐκ τῶν ἐξεχόντων μάλιστα, πολλὰκις ἐκφράζων τὴν πᾶγκοινον ταύτην ιδεάν, ἀπεφάνθη ὅτι προτιμᾷ ἐν σιδηροῦν κλειθρῶν πολὺ περισσώτερον ἐνὸς πίνακος. Τὸ τοιοῦτον ἐὰν ἦτο ὀρθόν, θ' ἀπεδείκνυεν ὅτι περικυκλούμεθα ὑπὸ τοσοῦτον κλεπτῶν, ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα τίποτε νὰ τηρήσωμεν ἀσφαλῆς ἄνευ κλειθρῶν! Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ πλείοτερον συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς βιομηχανίας, οὐδὲ ἄλλο πράττουσιν ἢ νὰ συνηγορῶσιν ὑπὲρ τῆς πολυτελείας. Ἐὰν ἡ πολυτέλεια εἶναι κατακριτέα, τότε ἅπαντα σχεδὸν αἱ τέχναι εἰσι περιτταί. Ἄντι τῶν μεταξίνων καὶ ποικιλοχρῶν ὑφασμάτων, τὰ λευκὰ βαμβάκινα θέλουσι πληρῶσαι κάλλιστα τὰς ἡμετέρας χρείας. Ἄντι τῶν ἀγγείων τῆς Σέβρης, τὰ ἐξ ἐρυθροῦ ἀργίλλου τῶν ἡμετέρων κεραμοειῶν θὰ ἐχρησίμευον κάλλιον ἐκείνων. Οἰκονομίαν! Οἰκονομίαν κερυαζέει καὶ ὁ ἐντιμος πρόεδρος τῆς ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ τότε πρὸς τί γίνονται ἡ βιομηχανικὴ ἐκθεσις, καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν δίδονται τὰ βραβεῖα εἰς τὸν ξυλουργὸν τὸν κατασκευάσαντα πολυτελεστάτον γραφεῖον ἢ ὠραιότεραν τράπεζαν, εἰς τὸν σιδηρουργὸν τὸν κατασκευάσαντα κλίνην πολυδαπανωτέραν, ἢ τὸν ὑποδηματοποιὸν τὸν κατασκευάσαντα ὠραιότερον καὶ κομψότερον ὑπόδημα, ἐὰν ἀπληροῦσθε εἰς τοὺς ἔχοντας νὰ τὰ ἀγοράσωσι; Δὲν εἶναι ἄρα ἡ πολυτέλεια βλαπτικὴ, εἶναι μάλιστα πρὸς εὐδῶσιν τῆς βιομηχανίας ἀναγκαία. Βλαπτικὴ εἶναι εἰς τοὺς λαοὺς ἡ ἀργία καὶ ἡ ἀμάθεια. Τὰ ἔθνη δέον νὰ ἐργάζωνται ὕπως παράγῃσι πλείοτερα, ἀλλὰ καὶ νὰ καταναλίσκωσι τὰ παραγόμενα. Τὸ ἐν δὲν δύναται οὔτε νὰ ὑπάρξῃ οὔτε νὰ προαχθῇ ἄνευ τοῦ ἑτέρου.

Ἄλλ' οἱ πολλοὶ νομίζουσιν ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἄτε πτωχὴ

οὔσα, δὲν δύναται νὰ διατηρήσῃ καὶ διαθρέψῃ ζωγράφους ἢ γλύπτας, ἐπομένως φρονούσιν οὗτοι ὅτι δέον ν' ἀποτρέπωμεν τοὺς νέους ἀπὸ τοῦ νὰ ἐναγκαλισθῶσιν ἔργον ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν ἐλπίζουσιν οὔτε πλουτισμὸν, οὔτε κἂν ἄνετον ὑπαρξίν.

Ἡμεῖς λέγομεν πρῶτον πρὸς τοὺς τοιοῦτους, ἦτι ἡ ὀλιγογρία ἦν δεικνύομεν πρὸς τὰς καλὰς τέχνας προέρχεται μᾶλλον ἐξ ἀφιλοκαλίας ἢ ἐκ τῆς πενίας. Δεύτερον δὲ νομίζομεν ὅτι ὁ ἀληθὴς καλλιτέχνης καὶ ἂν ἐν Ἑλλάδι δὲν εὐρίσκει ἐργασίαν, δύναται νὰ εὐρῇ αὐτὴν ἀλλοθῶ. Αἱ καλλιτεχνικαὶ ἐκθεσεῖς, αἱ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης τελοῦμεναι, διευκολύνουσι τὰ μέγιστα τιν πώλησιν τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων, καὶ ἐν αὐταῖς εὐρίσκει εὐκολώτατα ὁ δόκιμος καλλιτέχνης οἰοῦντι ὅτι ἐθνῶς ἀμοιβῆν τῆς ἰκανότητός του. Οἱ κατὰ παραγνώρισιν τοῦ προορισμοῦ τῶν ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν καλλιτεχνίαν, οἱ θέλοντες ἀρρόπως νὰ βιάσωσι τὴν φύσιν των, ἐκείνοι βεβαίως θὰ δυστυχωῦσιν· ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει εἰς πάντας τοὺς μὴ εὐδοκμοῦντας εἰς τὸ ἔργον των. Οὐδ' ὁ ἰατρὸς ὁ μὴ γινώσκων τὴν ἰατρικὴν, οὐδ' ὁ νομικὸς ὁ μὴ ἐπιστάμενος τὴν νομικὴν, οὐδ' ὁ ξυλουργὸς ὁ μὴ γινώσκων τὴν ξυλουργικὴν δύναται νὰ εὐμερῆσῃ καὶ νὰ δοξασθῇ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος ὁ ἀδοκίμως μετέρχεται.

Προκειμένου λόγου περὶ καλλιτεχνικῶν ἔργων προετάξαμεν τ' ἀνωτέρω ὅπως διασκηδάσωμεν, εἰ δυνατόν, ἐσφαλμένας τινὰς ιδεάς, αἵτινες κραταιοῦμεναι δύναται ποτε νὰ παραβλάψωσι τὴν μόλις παρ' ἡμῖν γεννωμένην καλλιτεχνίαν. Ἴσως μάλιστα καὶ ἐβλάψαν αὐτὴν, διότι, τὰ ἔργα τῶν μαθητῶν τοῦ πολυτεχνείου τὰ ἐκτεθέντα ἐν τῷ μεγάρῳ τῶν Ὀλυμπίων, ἦσαν ὀλιγώτερα ἢ ἄλλοτε, ἐνῶ οἱ καθηγηταὶ τῆς τε γραφικῆς ἢ γλυπτικῆς εἶναι οἱ ἀριστοὶ πάντων τῶν προκατόγων των. Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ διδασκαλίαν τοῦ ἀξίου ζωγράφου Λύτρα ὁ γερμανικὸς τρόπος μετεδόθη εἰς τοὺς μαθητὰς, καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς τέχνης ἐτροποποιήθη οὐσιωδῶς ἐπὶ τὸ βέλτιον. Εἰκῶν τις, ἐν ἣ παρίσταται εἰς φυσικὸν μέγεθος νεάνις βαστάζουσα σάρωθρον, καὶ ἑτέρα, ἐν ἣ φαίνεται τὸ ἐσωτερικὸν σιδηρουργεῖον ἐνθα ὁ σιδηρουργὸς ἐργάζεται παρὰ τὴν κάμινον, ἔργα ἀμφοτέρω τοῦ νέου Πανταζῆ, μαθητοῦ τοῦ ἡμετέρου πολυτεχνείου, μαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων μας. Προσέτι κεφαλαί τινες τοῦ ἰδίου εἶναι ὡς σπουδαῖα ἔργα ἀξιώπαινα. Ἐὰ γλυπτικὰ ἔργα τῶν μαθητῶν τοῦ αὐτοῦ καταστήματος συνίστανται ἅπαντα εἰς κεφαλαῖς τινὰς καὶ ἀνάγλυφα ἐκ γύψου, ἀλλ' ἅπαντα εἰσὶν ἀπομιμήσεις ἀρχαίων ἔργων.

Τὰ ὑπὸ διαφόρων ζωγράφων ἐκτεθέντα ἐλαιογραφήματα εἶναι πάνυ ὀλίγα, καὶ ἐκ τούτων πάλιν ὀλίγιστα ἔχουσιν ἀξίον τινὰ, διότι τὰ πλείστα εἰσὶν ἀντιγραφικὰ ἀτυχεῖς. Ἐν ἔργον μόνον τοῦ κ. Προσαλέντη, ἔχει ἀξίαν τινὰ, εἶναι δὲ καὶ τὸ κάλλιστον ἐν τῇ ἐκθέσει. Ἄλλοτε ἐν τῇ Παλλιγενείᾳ ἐγράψαμεν περὶ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ παριστάνοντος μίαν σκηνὴν Σαικσπηρείου τινὸς δράματος, διὸ φρονούμεν περιττὸν νὰ ἐπανελάβωμεν ἤδη.

Ὁ αὐτὸς ἐξέθηκε δύο ἑτέρας εἰκόνας τὴν τοῦ στρατηγοῦ Καλλέργη ἢ τὴν τοῦ στρατηγοῦ Χατῆ Πέτρου. Κεφαλαί τινὲς ἐκτεθεῖσαι ὑπὸ τινος Δούκα εἶναι καλῶς ἐσπουδασμεναι, ἀλλ' αἱ ἐκτεθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἰδίου προσωπογραφίαι δεικνύουσι γραφίδα ταλαντευσμένην καὶ ἀγύμναστον εἰσέτι.

Αἱ ὕδατογραφίαι (aquarelles) τοῦ κ. Λάντσα, αἱ ἐν ἑτέρῳ δωματίῳ ἐκτεθειμέναι, εἶναι ἔργα ἐπ' ὧν δύναται νὰ αναπαυθῇ εὐάρεστος ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θεατοῦ. Ὁ κ. Λάντσα εἶναι ὁ μόνος ὁ ἀντιγράφων τὴν φύσιν ἢ ἀπομιμούμενος τὰς κλωνὰς τῆς ἐπὶ τοῦ χάρτου παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριστος πολλῶν ἄλλων. Ὁ χρωματισμὸς αὐτοῦ εἶναι λαμπρὸς καὶ ἀκτινοβόλος· αἱ γραμμαὶ του ἀρμονικαὶ καὶ καλλιτεχνικῶς συνδιαζόμεναι πρὸς ἀλλήλας τέρπουσι καὶ μαγεύουσιν τὴν ὄρασιν. Ἐὰ εἰρήναια τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπέρου Νίκης, τοῦ θεάτρου τοῦ Ἡρώδου καὶ τοῦ Παρθενῶνος, ἢ τοῦ ναοῦ τῆς Αἰγίνης, εἰς ἃ ἰδίως ἀρέσκειται νὰ ἐνδιατρίβῃ ὁ κ. Λάντσα, λαμβάνουσιν ὑπὸ τὴν γραφίδα του μεγαλοπρέπειαν καὶ

ποικιλίαν, ἣν δὲν ἰδύνατο νὰ μαντεύσῃ τις. Τὸ χρυσεῖον χροῖμα τῶν προαιωνίων ἐκείνων ἐρειπίων ἀπεικονίζεται ἀκηλίδωτον, καὶ τὰ ἔγχη τοῦ χρόνου φαίνονται καθαρῶτατα ἐπὶ τῶν χρωμάτων καὶ τῶν γραμμῶν τοῦ ἡμετέρου χωριογράφου. Αἱ δύο ἀπόψεις τῶν Ἀθηνῶν, ἡ μὲν ληφθεῖσα ἀπὸ τοῦ λόφου τοῦ Μουσειῶν, ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ Λυκαβῆθου, εἶναι ἀξίαι τῆς γραφίδος τοῦ κ. Λάντσα. Ἀπλεστον φῶς ἐπιχύνεται ἐπὶ τὴν σημερινὴν πόλιν, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἡ γραφικὴ Ἀκρόπολις μετὰ τῶν πολλῶν ἐρειπίων τῆς, ὕψουται ἀείποτε καὶ ἐπιδείκνυται χρυσοφῆς καὶ στίλβουσα Ὁμολογητῶν ἡμῶς ὅτι αἱ χωριογραφίαι αὗται τοῦ κ. Λάντσα ἀποτελοῦσιν ὄρασιν ἐν μέσῳ καλλιτεχνικῆς ἐρῆμου, ἐὰν συγκληθῆται ἢ ἐκφραστῆ. Ἀκολούθως θέλωμεν γράψαι περὶ τῶν γλυπτικῶν ἔργων τῶν ἐν τῷ μεγάρῳ τῶν Ὀλυμπίων ἐκτεθέντων.

Παλλιγενεσία, 9 Αυγούστου 1888.

διαθέσιμο στην ψηφιακή βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων: https://srv-web1.parliament.gr/display_doc.asp?item=43167&seg=10262

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ

Πρὸ ἡμερῶν ἐπεκρατώθησαν ἐν τῷ Πολυτεχνεῖοι οἱ καλλιτεχνικοὶ διαγωνισμοὶ καὶ ἀμέσως ὁ αὐτοχειροτόνητος τεχνοκρίτης τῆς «Ἀκροπόλεως» ἐδράξατο τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ἐπιδειχθῆ καὶ πάλιν ἐπὶ καλλιτεχνικῆς γνώσεσιν. Ἡμεῖς δὲν σκοποῦμεν ν' ἀπκνήσωμεν αὐτῷ· θὰ μεταδώσωμεν τοῖς ἀνκνῶσταις ἡμῶν τὰς ἡμετέρας κρίσεις ἐπὶ τῶν ἔργων τῶν διαγωνισθέντων, καὶ ἡ κρίσις ἡμῶν ἂν ἐν τισὶ χρησιμεύσῃ ὡς καυτήριον εἰς τὸν τεχνοκρίτην ἢ τὸν ὑποβολέα αὐτοῦ, τοῦτο ἐστὶ ἀπλή σύμπτωσης.

Τὸ θέμα ἐν τῇ ἀνωτάτῃ τάξει ἦτο γυμνόν. Τὰ ἔργα τῶν τριῶν συναγωνισθέντων ἀνῆρτηνται ἐν τῇ αἴθουσῃ τῆς γραφικῆς, δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ. Ὀλίγοι, καὶ τοῦτο εἶναι λυπηρὸν, ἐπισκέπτονται τὴν αἴθουσαν ταύτην, ἀλλ' ὅσῳ ἄπειροι ἢ πεπειραμένοι καὶ ἂν εἴναι, διακρίνουσιν ἀμέσως τὴν διαφορὰν, καὶ εὐμενῶς ἀποδέχονται τὴν κρίσιν τῆς ἀγωνοδίκου ἐπιτροπῆς. Ἄν ἦτο δυνατὸν πάντες οἱ ἐπισκέπται οὗτοι νὰ ἐγνώριζον καὶ τὴν γνώμην τοῦ κ. προϋπάρχου τῆς ζωγραφικῆς, μετὰ πόσης εὐχερείας δὲν θὰ ἐξεπρόζοντο κατὰ τῆς ἀχρηστίας τῆς σχολῆς ταύτης! Εὐτυχῶς ἡ γνώμη αὕτη μένει τεθαμμένη ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς δὲν ποιούμεθα ἐκτενέστερον λόγον περὶ ταύτης. Τὸ βραβεῖον ὑπὸ τῶν κριτῶν ἐδόθη τῷ κ. Γικμκλῆ. Ὅντως τὸ ἔργον τοῦτου ἤξιζε τὸ βραβεῖον. Εἶναι ἀνώτερον τῶν δύο ἄλλων, διότι καὶ κατὰ τὸ χρῶμα εἶναι ἁληθές καὶ κατὰ τὸ σχέδιον ἀκριβές. Ἡ πλάσις δὲν εἶναι σπουδαστοῦ ἐξήσκημένου· ἀλλ' ἡ ἔλλειψις αὕτη δὲν εἶναι δίκαιον νὰ καταλογίζηται εἰς τὸν μαθητὴν. Δὲν ἐδιδάχθη, ὅτι ὁ σπουδαστὴς ὀφείλει νὰ περιορίζηται εἰς τὴν πιστὴν ἀντιγραφὴν τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ χρωματισμοῦ, νὰ μὴ ἀντιγράψῃ ἢ τὴν φύσιν, ὅπως βλέπῃ αὐτὴν καὶ διὰ τοῦτο ἀπέτυχε κατὰ τὸ μέρος τοῦτο, ὅπως δὲν ἐδιδάχθη, ὅτι πρέπει ν' ἀσκηθῆ καὶ εἰς τὴν γραφὴν τοποθεσιῶν, εἰς τὴν θαλασσογραφίαν.

γραφίαν, καὶ εἰς ἃν πολλοὶ ἐσπευσαν πρὸς τοῦτο. Ἄλλ' ὁ κ. Λύτρης, φέβῳ, ὡς ἔλεγε, μὴ οἱ μαθηταὶ χαλάσῃ διὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ κ. Βολωνάκη, τοὺς ἀπέτρεψε! Τί ἐστὶ Βολωνάκης, τί σπουδῆ, τί χαρακτήρ, τί ἐν γένει διδασκαλία αὐτοῦ, περιττὸν νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς, ὅπως ἀποδείξωμεν, πόσον ἄδικον εἶχεν ὁ κ. Λύτρης. Ἀνεφάρκμεν τὸ γεγονός, διότι δὲν θέλομεν ν' ἀδικηθῆ οὔτε ὁ βραβευθεὶς κ. Γικμκλῆς οὔτε οἱ δύο ἕτεροι οἱ συναγωνισθέντες.

Τὰ ἔργα τούτων καθυστέρησαν πολὺ τοῦ τῶν σπουδαστοῦ τῶν, ἰδίᾳ δὲ τὸ ἐν. Τὸ σχέδιον εἶναι κάκιστον, ὁ δὲ χρωματισμὸς ψευδής· αἱ σκιαὶ; Ἄυται μᾶλλον ὡς ρυπαρότητες σχετιζόμεναι πρὸς τὴν ἀποτυχίαν δύνανται νὰ ἐκληφθῶσιν· ἄλλὰ μὴ καὶ κατὰ τοῦτο πταίει ὁ μαθητής; Ποσῶς. Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ μᾶς εἴπῃ εἰς ποῖον πρόσωπον ἀνθρώπου ἢ εἰς ποῖον σῶμα εἶδε *h un rouge et vert et émeraude*, πῶς κατώρθωσε νὰ πιστεύῃ ὅτι δύνανται νὰ συνδυασθῶσιν οἱ χρωματισμοὶ οὗτοι; Ἡμεῖς εἴμεθα βέβηκοι, ὅτι ἂν ἀρίστο ὁ μαθητής μόνος εἰς τὴν ἐκλογὴν, καὶ ἐχρωμάτιζεν ὅπως

ὁ ἴδιος ἐβλεπε τὸ πρότυπον, θὰ ἐδείκνυεν ἡμῖν ἔργον τελειότερον, διότι φαίνεται ὅτι βλέπει τὸ χρῶμα ἀληθές. Ἡ *reputation valler* θὰ ἔχη ἐπὶ πολὺ ἔτι πέρασιν εἰς βᾶρος τῶν ἀτυχῶν σπουδαστῶν; Ἡ ἐπιείκεια τοῦ κ. διευθυντοῦ δὲν ἐξήντηλῆθη ἔτι; (ἀκολουθεῖ) Γ. Κ.

Διὰ τοὺς τῶν κατωτέρων τάξεων παράπονῳ ἐχομεν ἢ ἐπαίνους, τόσῳ διὰ τὰ ἀγάλματα ὅσῳ καὶ διὰ τὰς προτομὰς. Ἐὰν οἱ μαθηταὶ οὗτοι ἦσαν ἐπιμελέστεροι, θὰ ἐπεδείκνυον ἡμῖν ἔργα ἀνθρωπινώτερα. Ἀμελεῖς οὗτοι ἔδωκαν ἀφορμὴν ταῖς πολεμίοις τῆς ἐκ τῶν ἀγαλμάτων σπουδῆς νὰ ἐκχύσωσιν καὶ πάλιν τὴν χολὴν των, ἐνῶ εἶναι γνωστὸν, ὅτι εἰς ὅλας τὰς ἀκαδημίας τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐκ τῶν ἀγαλμάτων τῶν ἐνδόξων ἡμῶν προγόνων προπαρασκευάζονται οἱ καλλιτέχνη· θαυμάζονται τὰ ἀγάλματα διότι ἀναπληροῦσιν αὐτὴν τὴν φύσιν, διότι, ὡς οἱ Γάλλοι λέγουσιν, εἶναι ζωντανὰ, μυρίζουσι φύσιν. Ἐὰν ἔχετε ἓνα γυμνὸν καὶ ἓν ἄγαλμα εἶναι σχεδὸν τὸ αὐτό! Διὰ τοὺς ἀρχαίους μάλιστα πρέπει νὰ προτιμῶνται τ' ἀγάλματα, διότι ἐκ τῆς ἀκινήσεως τούτων εὐκολώτερον περογυμνάζεται ὁ μαθητής. Ἄλλ' οἱ πολέμιοι τῆς τοιαύτης σπουδῆς ἔχουσι καὶ αὐτοὶ τοὺς κόπους των. Θέλουσι διὰ τῆς καταργήσεως τῆς σπουδῆς τῶν ἀγαλμάτων καὶ ἄλλων ἐδῶν νὰ μείνωσι καὶ ἔδρα κατεχόμεναι ὑπὸ καλλιτεχνῶν πολὺ ἱκανωτέρων ἐκείνων, νὰ μείνωσι μόνον αὐτοί,

Παναθήναια Α, 1901, σ. 433-4, διαθέσιμο στην ψηφιακή βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων <https://library.parliament.gr/Portals/6/pdf/digitalmicrofilms.pdf>

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΓΥΖΗ

ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ :

Τοῦ ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας ἐσχάτως ἀποθανόντος ἐμπνευσμένου ζωγράφου Νικολάου Γύζη τὰ ἔργα μαρτυροῦσι τέχνην, μεγαλεῖον καὶ καλαισθησίαν. Ὡς ἄτομον δὲ ἦτο ὠραῖος, εὐπροσῆγορος καὶ εὐγενής.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΡΟΥΤΟΣ

Θαυμαστής καὶ λάτρης τῶν μεγάλων καὶ κλασικῶν τῆς ἀρχαιότητος διδασκάλων, ἐξήτει ὁ Γύζης τὸ θεῖον καὶ ὠραῖον, τὸ εἰς ἡμᾶς ἄγνωστον, τὸ δυνάμενον νὰ συναρπάσῃ καὶ νὰ μεταφέρῃ εἰς ἄλλας σφαίρας, τὸ ἐξευγενίζον καὶ αὐτὰς τὰς πλέον ἀμορφώτους ψυχὰς, καὶ κατώρθωσε, κατόπιν ἀκαταπονήτου ἐργασίας, νὰ φθάσῃ τὸ ποθοῦμενον, διαπλάσας ὠραίους καὶ γραφικὸς Ἑλληνικὸς τύπος, πρὸ τῶν ὁποίων οἱ μεγάλοι Γερμανοὶ συνάδελφοί του μετὰ θαυμασμοῦ ἀπεκαλύπτοντο καὶ παρεδέχθησαν ὡς γνήσια τοῦ καλλιτέχνου δημιουργήματα.

Τὰ ἔργα του, ἀπλᾶ εἰς τοὺς χρωματισμούς των, ἐμφαίνουσι τὴν πλήρη περιπαθείαν καὶ λεπτότητα ψυχῆς του, τὴν ἁρμονίαν καὶ μεγαλοπρέπειαν εἰς τὸ συνθέτειν καὶ τὴν περὶ τὸ σχέδιον αὐστηρότητά του.

Δ. ΓΕΡΑΝΙΩΤΗΣ

Ὅπως τὸ ἐθνικὸν λάβαρον τοῦ Γερμανοῦ εὐηγγελίστατο τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, οὕτω καὶ ἡ τέχνη τοῦ Γύζη ἀνήγγειλε τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἑλληνικῆς Καλλιτεχνίας.

Θ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Τὸ ἔργον τοῦ περιφανοῦς Ἑλλήνος καλλιτέχνου Νικολάου Γύζη δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν εἰς

δύο χαρακτηριστικὰς περιόδους. Ἡ πρώτη αἰσθητικὴ περίοδος ἀναφαίνεται ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Πιλότου μαθητείαν, ὅτε ἐξετέλεσε τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης τῶν γερμανικῶν ὄπλων καὶ τὴν σειρὰν τῶν ἔργων ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ βίου. Ἐν τοῖς ἔργοις τῆς πρώτης περιόδου διακρίνομεν τὴν ἔμφυτον ἐπαναστατικὴν τάσιν τοῦ πρωτοτύπου καλλιτέχνου ἢ ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας τῆς σχολῆς τοῦ Πιλότου δαμάζεται σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ τὴν ἔξοχον φύσιν τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς καὶ ἡ δημιουργικὴ φαντασία τοῦ καλλιτέχνου μορφοῦται νῦν εἰς τὴν ἁρμονικὴν διαβάθμισιν τῶν χρωμάτων καὶ τῶν γραμμῶν τῆς δευτέρας περιόδου. Ἐγκαταλείπει τὸ πεπαλαιωμένον σύστημα τῆς ζωγραφικῆς κατὰ συνθήκην καὶ ὁ χρωματισμὸς του λαμβάνει τὸν τόνον ἐξόχου μουσουργήματος. Ἡ περὶ τὸν διαγραμμισμὸν ἀνέφικτος δύναμις τοῦ διδασκάλου, ἡ σαφὴς καὶ ἀπέριττος ἐκδήλωσις τῆς ἐσωτερικῆς ἰδέας, ἡ γόνιμος φαντασία πρὸς ἄμεσον παράστασιν τῶν προσωποποιουμένων ἀλληγοριῶν μετὰ τῆς ἡρέμου ἑναρμονίσεως τῶν χρωμάτων ἀναδεικνύουσι τὸν Ἑλληνα καλλιτέχνην ὡς ἓνα τῶν δοκιμωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς παγκοσμίου τέχνης.

Νεάπολις

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

Εἰς τὴν μνήμην τοῦ Νικολάου Γύζη, τοῦ διττῶς ἀγαπητοῦ μου, τοῦ συναδέλφου καὶ φίλου μου, ἀκόμη ὀλίγα εἰλικρινῆ δάκρυα θὰ χύσω. Ὁ θάνατος, ὅστις προῶρος τὸν ἀφήρπασεν ἐν πλήρει δράσει καὶ ἀκμῇ ἔτι τοῦ ταλάντου του, ὁ θάνατός του ὁ πρόωρος μ' ἐστέρησε τῆς γλυκυτάτης ἐλπίδος, τὴν ὁποίαν ἔτρεφον ἀπὸ τῆς ἐπιταῦθα ἐλεύσεώς μου, ὅτι θὰ τὸν εἶχον συμμα-

χητήν εις τὸν πολύμοχθον ἐν Ἑλλάδι ἀγῶνα τῆς Τέχνης, πεποιδῶς ὅτι ἡ καλλιτεχνικὴ κατάρσις καὶ μόρφωσις του μεγάλως θὰ συνετελεῖ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ Καλοῦ ἐν τῇ χώρᾳ μας.

Τὸ ἔργον του, τὸ ὁποῖον δεόντως ἐξετιμήθη ὑπὸ τοῦ παρόντος, θὰ τὸ κρίνῃ τὸ μέλλον. Ἐγὼ ἀρκοῦμαι νὰ ἐκφράσω καὶ πάλιν τὴν λύπην μου καί, ἀφοῦ ἐπαινῶ τὴν διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων» διὰ τὴν ἐκδοσὴν τοῦ τιμητικοῦ καὶ ἐμνημοσύνου τούτου τεύχους, νὰ ἐδῆθῶ ὅπως ἡ Κυβέρνησις, ἐν τῇ ὑψηλῇ αὐτῆς ὑπὲρ τῆς τέχνης μερίμνῃ, εὐδοκίῃ ν' ἀγορασθῶσιν, ἂν ὄχι πάντες, μέρος τοῦλάχιστον τῶν καταλειφθέντων πινάκων του πρὸς πλουτισμὸν τῆς ἐν Ἀθήναις καταρτιζομένης Πνακοθήκης, ἧς ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι ἔφορος.

Γ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

Ἄλλοτε ἐξήγησε τὴν τέχνην ἐν τῇ ιδέᾳ. Ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τοῦ καλλιτεχνικοῦ του σταδίου ἀπέδωκε τὴν φύσιν ἐν τῷ ἐκπύλῳ της κάλλει εἶτα ἔστρεφεν ἐν ἐαυτῷ τὸ βλέμμα καὶ ἀπὸ τὴν ψυχῆν του ἠντλήσεν εἰκόνας ἐθνοῦσας τὸ χρῶμα εἰς τὴν γραμμὴν, τὸ ἀπλετον φῶς εἰς ἡμίφως ποιήσεως ὀνειρώδους. Ἐπέτυχε τελείως; Δὲν ἔχω τὴν τόλμην ν' ἀποφανθῶ. Γνωρίζω μόνον ὅτι τὸν ἠσθάνθησαν πλειότερον ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτήν.

ΒΥΡΩΝ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐνώσω τὸν θαυμασμόν μου μετὰ τοῦ θαυμασμοῦ τόσοσιν ἄλλων καλλιτεχνῶν, οἵτινες ἐξετίμησαν δεόντως τὸν ἔσοχον ζωγράφον μας.

ΣΟΦΙΑ ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

Ἄλλοτε κατ' ἐμὲ ἦτο αὐτὴ ἡ καλλιτεχνία τοῦτο δὲ καταδεικνύεται ἰδίως εἰς τὰς τοσοῦτον θαυμασθείσας ἀλληγορίας, αἵτινες εἶνε ἀποκνήματα τοῦ μεγαλοφροῦς πνεύματός του.

Ν. ΛΥΤΡΑΣ

Ὅποιον ἡ παλμώδης ζωὴ τοῦ ζωγράφου ἐφαλλεν ὀλην τὴν κλίμακα τῶν χρωμάτων!

Κάϊρον

Θ. ΡΑΛΛΗΣ

Τὸ μέγα καλλιτεχνικὸν τίλαντον τοῦ Γύζη δύναμαι νὰ χαρακτηρίσω ἀκριβῶς διὰ τὴν ἐπισημοσύνην ὅτι ἐκ τῶν συγχρόνων ζωγράφων εἶνε ὁ μόνος, ὅστις πνευματικῶς εἶδε μεγαλειότερον συγγένειαν πρὸς τοὺς ἀθανάτους καλλιτέχνας τῆς ἀρχαιότητος. Εἰς τοὺς ἐνοοῦντας τὰ ἀριστουργή-

Ἄλλοτε κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τοῦ ἔργου του ἦτο διακεκριμένος ζωγράφος, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἦτο γνήσιος καλλιτέχνης καὶ ὁ πρῶτος τοιοῦτος Ἕλλην μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος. Ὡς ζωγράφος ἤρρεσεν εἰς τοὺς πολλούς, ὡς καλλιτέχνης εἰς ἐκείνους μόνον, οἱ ὅποιοι ἠδύνατο νὰ τὸν ἐνοήσουν. Ὡς καλλιτέχνης πάντοτε μ' ἐνεθουσίαζε καὶ ἡ ποίησις τῶν ἔργων του μετὰ ἡγάκαζε πάντοτε νὰ τὰ ζητῶ, ἐνῶ ὡς ζωγράφος ἀπλῶς μοῦ ἤρρεσε.

Βιέννη

Κ. ΠΑΡΘΕΝΗΣ

Ἐγνώρισα προσωπικῶς τὸν Γύζην πρὸ τριῶν μόλις ἐτῶν ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸν ἐφραταζόμεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, ξανθόν, ὑψηλόν, μᾶλλον τραχὺν καὶ νευρικόν. Καὶ εὐρέθην ἐνώπιον γέροντος, μικροῦ μᾶλλον ἀναστήματος, ὀμιλοῦντος βραδέως καὶ μετὰ φωνῆν γλυκυστάτην. Μοῦ ἔκαμαν ἐντύπωσιν οἱ ὀφθαλμοὶ του. Ὅταν κατὰ τὴν συνδιάλεξιν ἐζωογονοῦντο, ἐξέβαλλον ἀστραπιάς. Μόνον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του εἶδον τὸν Γύζην ὅπως τὸν εἶχα φαντασθῆ.

Πρώτην φορὰν ἔργον τοῦ Γύζη εἶδα εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Παγκόσμιον Ἐκθεσιν τοῦ 1878. «Τοὺς Ἀρραβῶνας τῶν Παίδων». Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη τόσον ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον μου, ὥστε ἠγόρασα φωτογραφίαν της καὶ πολλάκις εὐρεθείς εἰς ἀμηχανίαν διὰ λεπτομερείαν τινὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐνδύματος προσέφευγα εἰς αὐτήν.

Ἄλλοτε ὁ θαυμασμός μου οὔτος πρὸς τὴν ἐθνογραφικὴν ἀκριβείαν του δὲν ἐλαττοῖται τὸν θαυμασμόν μου πρὸς τὴν σοφὴν σύνθεσιν τῶν εἰκόνων του καὶ διὰ τὸ σχέδιόν των τὸ τόσο καθαρόν.

Κατὰ τὴν ἐν Μονάχῳ μακρὰν διαμονήν του ἡ τέχνη τοῦ Γύζη ἔλαβεν ἄλλην διεύθυνσιν. Ἡ νέα τάσις του ἦτο καταφανὴς εἰς τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔστειλεν εἰς τὴν τελευταίαν Παγκόσμιον Ἐκθεσιν τῶν Παρισίων. Ὁ μέγας πίναξ του, ὁ ἐκτεθειὸς εἰς τὸ γερμανικὸν τμήμα, ἐνεῖχε γλυκεῖαν ἀρμονίαν, ὀπαλλίονους ὀνειρώδεις τόνους· ποίαν δὲ ἀντίθεσιν ἀπετελεῖ πρὸς ἄλλο αὐτοῦ ἔργον, εἰς τὸ

ματὰ του ὄχι μόνον ἐπροξένει ὁ Γύζης καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ συνετενε δι' αὐτῶν ὑπὲρ πάντα ἄλλον πρὸς ἐξύψωσιν τοῦ αἰσθηματος, ἀληθῆς ἀπόστολος τοῦ σκοποῦ ἐν γένει τῆς καλλιτεχνίας πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.

Μόναχον

Σ. ΣΑΒΒΙΔΗΣ

Ἄλλοτε ἐπῆρξεν ἔσοχος ἄνθρωπος καὶ ἔσοχότερος καλλιτέχνης. Τὰ ἔργα του δὲ ἐθαύμασα πάντοτε.

Γ. ΚΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Παναθήναια Α, 1901, σ. 408-9

Ο Νικόλαος Γόζης έπλαττε κατά δύο τρόπους εν τῇ τέχνῃ του: εκείνο τὸ ὅποιον μετὰ καλλιτεχνικῆς χαρᾶς ἔβλεπε, καὶ εκείνο τὸ ὅποιον μετὰ ποιητικοῦ πόθου ἀνεیرهύετο.

Ἐζωγράφει τὰ μικρὰ συμβάντα τοῦ καθημερινοῦ βίου τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῶν δρόμων, καὶ ἔζωγράφει τὰς ὑψηλὰς συναντήσεις, τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἔχη πνεῦμα λαχταρίζον ἐκ πόθου καὶ γνωρίζον νὰ πετᾷ.

Τί ἔβλεπε καὶ τί ἀνεیرهύετο;

Ἐβλεπε τὸν χορὸν τῶν χρωμάτων καὶ τὰς πανηγύρεις τοῦ φωτὸς ὑπὸ τὸν μεσημβρινὸν οὐρανόν, ἔβλεπε τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ κατὰ τὰς ἐπτά ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, τὴν ζωὴν αὐτῆν, τὴν τὸσον μικρὰν ἐν τῇ ἀσημότητι τῆς καὶ τὸσον σημαντικὴν ἐν τῇ μικρότητι τῆς: διότι ὅλοι οἱ ἀνθρώποι τοῦ αἰσθάνονται, εἶνε τεθλιμμένοι ἢ φαιδροί. Καὶ ἔβλεπεν αὐτὴν τὴν χαρὰν καὶ αὐτὴν τὴν ὀδύνην ἐντὸς τῶν ἀγυιῶν οὐχὶ μόνον ὡς ζωγράφος μετὰ τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος μετὰ τὴν καρδίαν. Ἀνθρώπος καὶ καλλιτέχνης ἦτο ἐν ἐν αὐτῇ, ἀφείλον νὰ αἰσθάνονται ὁμοῦ—καὶ ἠσθάνοντο περιπαθῶς.

πινακοθήκη, 1907,
τχ. 78, 105-6

διαθέσιμο στην
ψηφιοθήκη του
Πανεπιστημίου
Πατρῶν Πλειάδας

<http://pleias.lis.upatras.gr/index.php/pinakothiki/article/view/33598/33579>

AKRAN τῆς τύρρης, παρὰ τὴν ἀγαπητὴν του τὴν ἡμερον ἀκτὴν τῆς Μουνηχίας ἔστυσε σχεδὸν λησμονημένη μία δόξα τῆς νεοελληνικῆς τέχνης, ὁ Κωνσταντῖνος Βολανάκης. Ἦτο ἀναμνηστικῆς ὁ κορυφαῖος τῶν Ἑλλήνων θαλασογράφων. Ἡσθάνθη ἐν τῇ ψυχῇ τὴν Ἑλλ. φύσιν, τὴν θάλασσαν τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν ἐξόχως ποιητικὴν καὶ τὴν ἀπετυπώσαν εἰς τὰς ποιητικὰς αὐτῆς ἀπογοήσεις μετὰ τὰς τῆς τὰ μυστικὰ κάλλη, μετὰ τὸ ὑπέροχον μεγαλεῖον τῆς. Καὶ ἄλλοι προσεπάθησαν ν' ἀποδώσουν διὰ τοῦ χρωστῆρος τὴν Ἑλληνικὴν αὐτὴν θάλασσαν ἀλλὰ κανεὶς δὲν προσήγγισεν εἰς τοῦ Βολανάκη τὴν δύναμιν καὶ τὴν αἰσθησιν καὶ τὴν τέχνην. Οἱ πίνακες τοῦ Βολανάκη θὰ παραμείνουν ὡς αἱ ὀραιότεραι θαλασογραφίαι τῆς νεωτέρας ἐν Ἑλλάδι τέχνης, ὡς τὰ γνησιώτερα καὶ τὰ περικαλλέστερα ἐγκαλλωπίσματα αὐτῆς, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὡς διδάγματα τέχνης καὶ πρότυπα διὰ τοὺς μεταγενεστέρους ζωγράφους μας.

Ὁ Βολανάκης, μία φύσις ἐξόχως ἀγαθὴ καὶ μία ἰκανότης ἐξόχως καλλιτεχνικῆς, παρήγε τὰ ἔργα του χωρὶς κόπον διότι ἠσθάνετο, διότι ἤξευρε πῶς ἔπρεπε νὰ βλέπῃ τὴν θάλασσαν, εἰσεδύεν εἰς τὰ ἀνήσυχα στέρα τῆς, εἶχε τὴν ἀντίληψιν γοργῆν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν σταθεράν. Ἡ θάλασσα ἢ γαληνιαία καὶ ἢ τρικυμιώσα, τὰ χαριτωμένα ἀκρογιάλια καὶ οἱ ἀπότομοι βράχοι, αἱ ἀλιευτικαὶ λέμβοι καὶ αἱ παραλιαί, αἱ ἀρχαῖαι νῆες καὶ ἡ ἀρμάδες τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπόψεις γαλήνης καὶ ἐπεισόδια ναυμαχιῶν, νύκτες καὶ χαράματα, ἐλάμβανον διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Βολανάκη ἐπὶ τῆς θόνης ψυχῆν καὶ ἔκφρασιν πολλοὶ πίνακες του εἶνε ἐλόκληρα ποιήματα καὶ ἄλλοι ἐξ αὐτῶν σελίδες ἱστορικαὶ παλλόμεναι.

Ὁ Βολανάκης εἰργάσθη διὰ τὴν τέχνην ἀδιαλείπτως, ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας μέχρι προκεχωρηκτὸς γῆρατος. Καὶ τοι: ὁ βίος του δὲν ὑπῆρξε ρόδινος—βίος Ἑλληνοῦ καλλιτέχνη! —καίτοι: περισπᾶτο συχνὰ ὑπὸ οἰκογενειακῶν περιπετειῶν, καίτοι: τὸ περιβάλλον ἦτο ἀπογοητευτικόν, ἐν τούτοις καρτερικῶς ἠγωνίσθη τὸν καλὸν ἀγῶνα καὶ ἐν τῇ σιγῇ ἠῆτις περιέβαλε τὸν θάτατον του συμβολίζεσθαι ἢ ἠρεμία τοῦ πνεύματός του. Δύναται τις νὰ εἰπῇ ἐν κυριολεξίᾳ ὅτι ἐκοιμήθη τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου. Προσηνῆς, ὁμιλητικὸς, μειδιῶν καὶ ἀνεκδοτολογῶν, χωρὶς συναδελφικᾶς μικροραδιοφυγίας ἢ ἰδιοτροπίας ἐπιδεικτικᾶς, φίλῃσυχος, ἔβλεπε ἀπὸ τὴν εὐθυμῶν

Ἐγκλείεται μεγάλη ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὰς εἰκόνας του. Ἐθάπτευσεν ἐν τῇ φαντασίᾳ του τὰ παιδία τὰ ὅποια ἐζωγράφει καὶ εἰμίσησε τοὺς γέροντας τοὺς ὁποίους ἔγραψε, καὶ ἀπὸ τοῦ προπετοῦς γέλωτος τῶν ἀγυιοπαίδων μέχρι τῆς σεμνῆς σοβαρότητος τοῦ σκεπτικοῦ γέροντος, ὅστις χιλιάκις ἤδη ἐγέλασεν, ἀλλὰ καὶ χιλιάκις ἐπίσης ἔχει κλαύσῃ, μεταδίει εἰς ὅλας τὰς μορφὰς του τὸ ἰσχυρὸν ἐκεῖνο πῦρ, τὸ ὅποιον καλοῦμεν ἐσωτερικὴν ζωὴν.

Καὶ τί ἀνεیرهύθη; Εἰς τὰ ὄνειρά του ὁ Γόζης εἶνε ἀσπῆρος, διὰ τὴν χασιμάταν τοῦ ὄνειρου του οὐδὲν δύναται νὰ παρειασθῆται τὸ ὅποιον θὰ ἦτο συγγενὲς πρὸς τὸ σύνθημα, τὸ καθημερινὸν θνήσκει καὶ ὁ χρόνος παύει—ἀρχεται ἢ αἰώνια σημασία. Εἰς τὰ ὄνειρά του οὐδὲν τὸ ἐπίγειον· τὸ πᾶν εἶνε ὑπερκόσμιον, τὸ πᾶν εἶνε πληρὲς σημασίας καὶ τὸ πᾶν ὑπῆρξε ἐκεῖ μίαν ῥήγιαν: τὴν Καλλονὴν. Εἰς τὰ ὄνειρά του δὲν ζῶσι πλέον ἄνθρωποι, ἀλλὰ πλανᾶνται ἐκεῖ ὑψηλαὶ ἀκτινοβολοῦν μορφαί, ἀδελφαί τῶν ἀφαιρῶν ἐκεῖναν δυνάμειν, τὰς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον Ἑλληνες ἐδημοῦργησαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὡς ἰδανικὸν μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων. Εἰς τὰ ὄνειρά του φλέγει ἰσχυρὸς πόθος: νὰ εἶνε ἀληθὲς ἀπόγονος τοῦ λαοῦ ἐκεῖνου, τοῦ ὁποίου ἢ γλῶσσα εἶνε μήτηρ τῆς γλώσσης του, ἢ πατὴρ ἐπίσης πατὴρ του.

Καὶ ὁ Νικόλαος Γόζης δὲν βλέπει πλέον, καὶ ὁ Νικόλαος Γόζης δὲν ὀνειρεύεται πλέον...

ΕΡΝΣΤ ΧΑΡΤ

ὄψιν τὴν ζωὴν, καίτοι συνήντα ἀκάνθας πολλαίαις αἰχμηράς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης τῆς 17 Μαρτίου 1837, ἐκ πατρὸς ἔλκοντος τὴν καταγωγὴν ἐκ Σάμου. Τὰς σπουδὰς του ἐπεράτωσεν εἰς τὸ Γυμνάσιον Σύρου, ἐν ἔτει δὲ 1856 μετέβη εἰς Τεργεστὴν προσληθῆς ὑπὸ συγγενοῦς του εἰς ἐμπορικὸν κατάστημα. Ἄλλ' ἐν τῷ Βολανάκῃ ἐνυπῆρξεν ὁ πρὸς τὴν τέχνην ἔρωσ καὶ, μετὰ τεσσάρων ἐτῶν ἐμπορικῆς ζωῆς, ἀπῆλθεν εἰς Μόναχον εἰσελθὼν διὰ διαγωνισμοῦ εἰς τὴν αὐτῆ: καλλιτεχνικὴν σχολὴν.

Ὁ Βολανάκης ὑπῆρξεν εὐτυχῆς εἰς τὰς σπουδὰς του, καθοδηγηθῆς ἀπὸ τὸν διδάσκαλον Πιλότι. Μετὰ τὰς σπουδὰς του ἐγκατεστάθη εἰς Τεργεστὴν ἔνθα διέμεινεν μέχρι τοῦ 1884, ὅτε τῇ προτροπῇ τοῦ συγγενοῦς του μακαριτοῦ ἱατροῦ Ἀφεντούλη ἐγκατεστάθη εἰς Πειραιᾶ, ἔνθα καὶ ἔμεινε μέχρι τῆς ὑστάτης πνοῆς. Μόλις ἀφίκετο εἰς Πειραιᾶ, διωρίσθη καθηγητῆς εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν, ἐν τῷ ὅποιῳ ἐδίδαξε μέχρι ἐσχάτων, ὅτε ἀπεχώρησεν ἐνεκα λόγων ὑγείας.

Τὰ ἔργα τοῦ Βολανάκη εἶνε πολλά. Τὸ πρῶτον ἔργον του, ὅπερ καὶ κατέστη ὀνομαστόν, εἶνε ἢ «Ναυμαχία τῆς Αἰόσης» γραφῆσα τῷ 1868 παριστᾷ τὸ αυτοκρατορικὸν πλοῖον ναυμαχοῦν. Ἐκτεβῆν ἐν τῇ ἐκθεσῇ τῆς Αὐστριακῆς καλλιτεχνικῆς Ἐταιρείας εἰς Βιέννην ἠξιώθη βραβεῖου, τὸ ἠγόρασεν δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἀντὶ τετρακισχιλίων φιορινίων. Ὁ «Νῆος Ἐλεῖθερος τύπος» μακρὰν ἐπαινετικὴν ἐδημοσίευσεν τότε κριτικὴν. Ἐκ τῶν ἄλλων ἔργων του ἐβραβεύθη ἐπίσης, ἐν τῇ ἐκθεσῇ τοῦ Μονάχου, ἢ «Πυρπόλησις τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος ὑπὸ τοῦ Κανάρη» (ἀγορασθεῖσα ὑπὸ πλουσίου Ἀγγλοῦ), ἢ «Ναυμαχία τοῦ Τράφαλγαρ» ἀγορασθεῖσα ἐν τῇ ἐκθεσῇ τοῦ Λονδίνου, ἢ «ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία» ἠῆτις ἀνάκειται ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν Ναυτικῶν, κοσμοῦσα τὴν αἴθουσαν τοῦ ὑπουργοῦ. Ἐκ τῶν γνωστοτέρων ἐπίσης ἔργων του εἶνε ἢ «Ἐξοδος τοῦ Ἀρσῶν», ἢ «Ἐπάνοδος τῶν Ἀργοναυτῶν», πλεῖστα δὲ εἶνε αἱ θαλασογραφίαι του αἱ εἰλημμένα ἐκ τῆς Πειραικῆς ἀκτῆς.

Ὅπως ἔζησεν, οὕτω καὶ ἐκηδέθη ὁ συμπαθέστατος καλλιτέχνης. Ἠρέμα, χωρὶς κανεὶς σχεδὸν νὰ τὸ ἐνοήσῃ, Ὁ Νιρβάνας ἔγραψε περὶ τῆς κηδείας του: «Ἦτο σπαραγμὸς πέντε ἀνθρώπων ἀκολοθοῦσαν τὴν κηδεῖαν του». Τὸ γεγονός θὰ ἔκαμεν ἔως ἐκπληξῆν, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς καμμίαν ἀπ' ἐναντίας ἀπορομὴν πῶς ἦσαν πέντε καὶ δὲν ἦσαν τρεῖς οἱ ἀκολουθοῦντες. Καὶ ἄλλοτε μᾶς ἐδόθη ἀφορμὴ ἀπ' αὐτῶν ἀκριβῶς τῶν στηλῶν νὰ ταλαινώσωμεν τὴν τύχην τῶν λογίων καὶ τῶν καλλι-

τεχνών μας και την προς αυτούς άστοργίαν της τε-
επισήμου αρχής και της κοινωνίας. "Όταν απέθανεν
ο Γερμανός ζωγράφος Μέντζελ ήγεμονικαί απέδό-
θησαν εις τον νεκρόν του τιμαί' εδῶ οι καλλιτέροι
καλλιτέχναι μας θνήσκουν άσημοι, χωρίς καμμίαν
ἐκδήλωσιν επισήμου συμμετοχῆς εις τὸ πένθος. "Ο-
λαι αὐ τιμαί ἐπιφυλάσσονται εις τραπεζίτας ἢ πο-
λιτευομένους' δι' αυτούς σωρεύονται στέφανοι και
κινητοποιοῦνται στρατεύματα, και παρατάσσονται
σχολεῖα, και ξεσκονίζονται ρενδικόται, και ἐκπέμ-
πονται σαλπίσματα, και ἐκδίδονται ψηφίσματα, και
συνωστίζονται περίεργα τὰ πλήθη. Οἱ καλλιτέχναι
μας θνήσκουν ὅπως και τὰ ἄνθη ἄθροῦδως, χωρίς ἐπί-
δειξιν ἢ κοινωνία ἣτις ἐν τῇ ζωῇ ἀγνοεῖ τὴν ὑπαρ-
ξίν των, δὲν εἶνε δυνατόν βέβαια νὰ συγκινηθῇ διὰ
τὸν θάνατόν των' οἱ καλλιτέχναι εἶνε τόσο πτωχοὶ
τόσφ ταπεινόφρονες!

Κ' ἐν τούτοις ὁ Βολανάκης ἦτο ἰκανότης καλλι-
τεχνικῆ πρώτης τάξεως' δι' αὐτὸ ἴσως ὑπῆρξαν ἐ-
φημερίδες αἵτινες οὔτε εις τὰ κοινωνικά δὲν ἀνήγγ-
γειλαν τὸν θάνατόν του, ἄλλαι δὲ αἵτινες πρό τινας

ἐδημοσίευσαν εις τρεῖς ἀπόψεις τὸν Παπαμικρόπου-
λον δὲν ἠξίωσαν τῆς τιμῆς νὰ δημοσιεύσουν οὔτ'
ἐν στίτσο τῆς μορφῆς τοῦ Βολανάκη.*) 'Αλλά και
τί νὰ εἶπη τις και διὰ τὴν Ἐθνικὴν ἀλλ' ἐρημητικῶς
κλειστὴν Πινακοθήκην μας, ἣτις δὲν ἐπρόλαβε ν'
ἀγοράσῃ οὔτε ἐν ἔργον του ;

Ὁ βασανισθεὶς ἐν τῇ ζωῇ καλλιτέχνης ἀναπαύ-
εται ἤδη πλησίον τῆς λατρευτῆς του θαλάσσης' ἔ-
στω ἢ ἀνάπαυσις του ἀδιάτακτος. Ὁ Βολανά-
κης ἂν ἀπέθανε σήμερον, θὰ ζήσῃ ἐν τῇ τέχνῃ ἀ-
κριβῶς ἀπὸ σήμερον και θὰ ζήσῃ πολὺ περισσότε-
ρον ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους ἐκλιπαρήσαντας τὰ θω-
πεύματα τῆς φήμης.

ΔΙΚ.

*) Προσωπογραφίαν τοῦ Βολανάκη ἐδημοσίευσεν ἡ
«Πινακοθήκη» ἐν τόμῳ Β' . σελ. 240. Πρὸς τοῦτοις
ἐδημοσίευσεν και τὰ ἐξῆς ἔργα του : "Ἡ ἐπιάνοδος τῶν
Ἀργοναυτῶν. — "Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία. — Πυρπόλη-
οις τουρκικῆς ναυαρχίδος. — "Ἡ ἔξοδος τοῦ Ἄρσοις. —
Παλιόροια.

Χρήσιμοι σύνδεσμοι

<http://www.nationalgallery.gr/el/>

<http://virtualgallery.bankofgreece.gr/>

[http://www.nationalgallery.gr/library/site/
content.php](http://www.nationalgallery.gr/library/site/content.php)

<https://library.parliament.gr>

[https://www.pinakothek.de/sammlung/
rundgang-neue-pinakothek](https://www.pinakothek.de/sammlung/
rundgang-neue-pinakothek)

<https://www.bildindex.de/>

<http://www.deutschefotothek.de/>

